

vori o ozbiljnosti i sistematičnosti autorovoga istraživanja. Knjiga je izuzetan doprinos proučavanju, ne samo lokalne historije Bosanske Gradiške i njene okoline, već i šireg područja. Ona donosi značajne informacije, te će kao takva vjerovatno zauzeti posebno mjesto u bosanskohercegovačkoj historiografiji. ❁

Amir Klike

Mehmed Halifa Bošnjak, *Ljetopis, 1650.-1665.*,

Preveo: prof. dr. Fehim Nametak. Izdavač: Orijentalni institut u Sarajevu,
Posebna izdanja, XXIV, Sarajevo, 2002., str. 254.

Poslije velikih prevodilačkih poduhvata na koje se dugo čekalo, Fehim Nametak nas je obradovao prevodom još jednog interesantnog djela, koje je izašlo iz pera jednog Bošnjaka. Riječ je o *Ljetopisu* Mehmeda Halife Bošnjaka čiji je izdavač Orijentalni institut u Sarajevu.

Ljetopisi ili anali postoje u svim vremenima, a najčešće su način kazivanja u starijim historijskim razdobljima. Ova, kao i sve druge hronike, sadrži bilješke o događajima interesantnim za savremenike koji, smatrajući ih vrijednim, žele da ih prenesu ljudima drugog, budućeg vremena. Otuda hroničar (ljetopisac) sam određuje izbor tema o kojima piše i vrši selekciju podataka koji će naći mjesta u hronici (ljetopisu). Pisac ovog ljetopisa, Mehmed Halifa Bošnjak solidno je obrazovan i piše o onom što je stvarno doživio. Boravak na dvoru omogućio mu je da događaje prati izbliza i da nam ih dosta vjerno predstavi, mada su izlaganja u ovoj vrsti kazivanja nepovezana jer se činjenice nižu hronološki. I ljetopisac Mehmed Halifa Bošnjak ne odstupava od ove metodologije. Zbivanja, koja su tematski izdijeljena u 13 poglavlja, prati hronološki. Autor prevoda napisao je pregnantan predgovor o autoru i njegovom djelu, i na taj način nam približio pisca i vrijeme u kome se događaji redaju kao na filmskoj traci.

Mehmed Halifa je bio halifa (kalifa) na dvoru kada su u isto vrijeme u istom zvanju bile 92 osobe sa istim imenom i istim statusom. Među njima dvojica su bili porijeklom Bošnjaci. Autor *Ljetopisa* piše da je rođen u Bosni, ali nije zapisao kada i gdje. Prevodilac Ljetopisa profesor Fehim Nametak pretpostavlja da se rodio po-

četkom XVII stoljeća. U službi na dvoru nalazio se od 1650. do 1665. i te godine je opisao u *Ljetopisu*. Svoj rukopis je naslovio *Tevarih-i Gilmani* (Ljetopis jednog dvorjanina). Školovan je na dvoru u Istanbulu i ostao da tu služi više godina. Na dvoru je bio pripadnik dvorskog odjeljenja u kojem su se brinuli za spremanje sultana pri polasku na vojni pohod. Pisao je i stihove i koristio pseudonim "Ulfeti". Na dvoru je služio u vrijeme trojice sultana Murada IV, Ibrahima i Mehmeda IV. Bio je na mnogim vojnim pohodima. Obišao je Rumeliju a u blizini sultana Murada IV išao je do Budima i do Beča.

U vrijeme Mehmeda IV boravio je više u dvoru, gdje je radio na raznim službama. Bio je svjedok "previranja u vrijeme kad je veliki vezir Sulejman-paša kovao bezvrijedni novac što je izazvalo revolt janjičara. U vrijeme pohoda Mehmed-paše bio je među 92 dvorjanina s imenom Mehmed koji su bili zaduženi da uče Kur'an za sretan ishod vojnog pohoda" (str. 7). "Mehmed Halifa je događaje na dvoru i u prijestolnici izbliza pratio i zapisivao sva važnija zbivanja. Ljetopis je počeo pisati 10. ševala 1060. (07. 10. 1650.) godine. Želio je "da zapiše ono što drugi nisu zapisali i da ga se dobri ljudi sjete fatihom". Zapisivao je sve važnije događaje kojima je prisustvovao. Prevodilac nas upozorava da "neke događaje koje je opisao Mehmed Halifa nije zapisao niti jedan njemu savremeni historičar tako da je on poslužio kao izvor nekim kasnijim historičarima za opis toga vremena. U Mehmeda Halife postoje opisi događaja koji ne postoje u drugim savremenim povijestima." Na primjer, finansijski izvještaj koji je podnio Tarhundžu Ahmed-paša s ciljem sačinjavanja realnijeg državnog proračuna, pohod Seydi Ahmed-paše na Erdelj, događaji vezani za pohod Fazli Ahmed-paše na Ujvar, opis istambulskih saraja 1659., požar u Istanbulu iste godine, organizacija dvora, rad osoba koje su školovane na dvoru i osposobljene za razne službe.

"Djelo Mehmeda Halife hronološki se nadovezuje na *Historiju* Ibrahima Alajbegovića Pečevije, a Pečevijino djelo sadrži historiju Osmanskog carstva od one godine gdje se s pisanjem zaustavio Husein Bošnjak – Kodža Muerrih." Fehim Nametak navodi i kasnije kroničare - historičare i ljetopisce Ahmeda Hadžinesimovića, Omera Novljanina, Saliha Sidki Mehmedkadića, Saliha Sidki Hadžihuseinovića Muvekkita, Bašeskiju, Husejina Bračkovića, Muhamed Enveriju Kadića. U ovom redosljedu Mehmed Halifa je "samo jedna karika u neprekinutom nizu bošnjačkih historičara na turskom jeziku" (str. 7-8).

Ljetopisac Mehmed Halifa Bošnjak dosta pažnje poklanja vojsci i ratnim običajima. On prati pohode osmanske vojske na Gruziju, Vlašku, Erdelj i Krim, a nije propustio da čitaoca obavijesti i o padu Bagdada: "Bio je mjesec ramazana i u Istanbulu je na vijest o ovom događaju bio vatromet 20 dana, a kada se trijumfalno vratio Kara Mustafa-paša ponovo je u Istanbulu bio vatromet još 7 dana" (str. 31).

Osmanska država stalno je bila u ratovima, bilo odbrambenim ili osvajačkim, kopnenim ili pomorskim. To je tražilo velike moralno-političke pripreme svih rodova vojske, ali i osiguranje finansijskih sredstava, koja su sporo i teško doticala za velike ratne poduhvate. Navodi kako su "u ime Allaha, veliki vezir, šejhul islam, učenjaci i šejhovi otišli /su/ janjičarima i rekli 'Ko pogine šehid je, ko ubije gazija je. To je potvrđeno Kur'anom. Ko to zaniječe, nevjernik je'". (str. 43) Da se podmire osnovne potrebe bilo je potrebno 5.000 tovara novca (1 tovar = 100.000 akči). Osmanska država stalno je bila u ratovima, bilo odbrambenim ili osvajačkim, kopnenim ili pomorskim.

Hroničar koristi svaku priliku da unese u svoj *Ljetopis* i neku vijest o Bošnjacima. "Na Jusuf-pašino mjesto za komandanta mornarice postavljen je Bošnjak Kodža Musa-paša. Otišao je na Kretu i tamo poginuo." (str. 36-37.). "Sultan Ibrahim, predade Ahmed-paši sve državne poslove s potpunim ovlaštenjima, a on ne bojeći se padišaha, ne stideći se Boga, ne prisjećajući se Sudnjeg dana toliko počeo uzimati mito bez znanja padišaha, toliko počeo kinjiti sirotinju, bogate pa i članove dvora. Janjičari, istambulski svijet i provincijska sirotinja gadili su se na padišaha i okretali glavu. Narod je doživio toliku nepravdu i nasilje, tako teške namete pa ipak niko nije nalazio smjelosti da obavijesti padišaha o ovom nasilju kako bi se nasilnik uklonio. /.../ Čak je bošnjački narod poslao čovjeka da izvijesti o stanju kako je u bosanskom vilajetu više od 30 tvrđava i palanki neprijatelj porušio i zauzeo ejalet Klis. Ali ljudi ma koji su došli nije pridavan značaj, a događaj je lažno predstavljen". (str. 37-38).

Mehmed Halifa nas obavještava o pojavama karakterističnim za Osmansko carstvo toga doba. To je vrijeme Džindži hodže i gospođe Šeker pare, koji su postigli veliku bliskost sa dvorskim vrhom i padišahom. U njegovoj blizini se uzimalo mito, čehaje, poslužitelji i unutrašnje sluge su zloupotrebjavane.

U *Ljetopisu* autor rado bilježi kratke mudre izreke koje doprinose boljem razumijevanju onog vremena. Na primjer "Brzina je loša i onaj ko žuri bude lišen uspjeha" (str. 125). Naš pisac ljetopisa nas izvještava o zvaničnim listama vršilaca javnih funkcija – od sultana, preko velikih vezira, istaknutih paša, vojskovođa do najviših vjerskih dostojanstvenika. Hroničara interesuju događaji koji su dostojni da se zapamte (ratovi, epidemije, prirodne pojave, požari).

Ljetopis Mehmeda Halife Bošnjaka je vrijedan izvor za izučavanje historije osmanske države i društva sredinom XVII stoljeća. Preveden je manicom sjajnog prevodioca ove vrste historiografske literature i odličnog poznavaoca turskog jezika. Prof. dr. Fehim Nametak je svojim prevodilačkim radom silno zadužio našu historiografiju i kulturu stavljajući na uvid i raspolaganje nekoliko kapitalnih djela pisanih na turskom jeziku. ■

Iljas Hadžibegović